

Kijkwijzer

Rietveld Schröderhuis

Voortgezet Onderwijs
Bovenbouw havo/vwo

C C
C C
centraal
museum

Inleiding

Dit is een kijkwijzer bij het beroemde Utrechtse Rietveld Schröderhuis. Dit huis is gemaakt door de architect Gerrit Rietveld in samenwerking met de opdrachtgeefster en bewoonster van het huis, Truus Schröder-Schräder. Eind 2000 plaatste Unesco het huis op de werelderfgoedlijst.

Om dit bijzondere bouwwerk beter te leren kennen en te begrijpen kun je gebruik maken van deze kijkwijzer. Er wordt onder andere verteld over de makers van het

huis, de tijd waarin zij leefden, wie er gewoond hebben en over de muziek van The White Stripes...

De kijkwijzer is bedoeld als voorbereiding op, maar ook als begeleiding bij een bezoek aan het Rietveld Schröderhuis. Je kunt de kijkwijzer thuis maken, maar ook op school tijdens de les of in je vrije uren.

In overleg met je docent kun je bepalen of je de hele kijkwijzer maakt of slechts onderdelen ervan. De kijkwijzer bestaat uit 6 onderdelen: Gerrit Rietveld, Het Rietveld

Schröderhuis, De Stijl, Truus Schröder-Schräder, Meubels en Muziek.

In de wijzer vind je vragen die je kunt beantwoorden met behulp van de informatieve teksten, maar ook door zelf te zoeken op bijvoorbeeld het Internet of in een bibliotheek. Er zijn twee verschillende soorten vragen te onderscheiden, algemene vragen en doordenkvragen. De doordenkvragen staan aangegeven met een ★. Ook worden er een aantal praktijkopdrachten gegeven.

Gerrit Rietveld

Gerrit Thomas Rietveld is vooral bekend geworden van het Utrechtse Rietveld Schröderhuis en zijn rood-blauwe leunstoel. Hij werd op 24 juni 1888 geboren in Utrecht. Hij groeide hier op in een gezin met drie broers en twee zusters. Het gezin woonde boven de meubelmakerij van hun vader. Rietveld's ouders waren streng gereformeerd, en de kinderen werden volgens de calvinistische leer opgevoed. Toen hij elf jaar was begon hij zijn carrière als meubelmaker in het bedrijf van zijn vader, de leerplicht bestond toen nog niet.

In 1917 opende Gerrit zijn eigen meubelmakersatelier. (Tot die tijd werkte hij bij zijn vader, bij een edelsmid, volgde hij architectuur en tekenlessen in de avonden en schilderde hij in zijn vrije tijd.) In zijn werkplaats begon hij met het ontwerpen van een serie voor die tijd zeer revolutionaire stoelen. En vanaf toen kreeg hij ook zijn eerste opdrachten voor het ontwerpen van gebouwen. In 1924 werd begonnen met de bouw van het Rietveld Schröderhuis.

In 1911 trouwde Gerrit met Vrouwgien Hadders uit Assen, zij kregen samen 6 kinderen. De eerste jaren woonden zij boven de meubelmakerij en later boven de bioscoop (deze bestaat nu niet meer) op het Vreeburg nr. 8 in Utrecht. Toen Gerrit, Truus Schröder-Schräder leerde kennen en met haar ging samenwerken, groeiden hij en zijn vrouw langzaam uit elkaar. Soms wordt wel gezegd dat Gerrit en Truus een liefdesrelatie hadden, maar dit wordt nergens expliciet vermeld.

1
Kies een ontwerp van een meubel van Gerrit Rietveld dat jij interessant of mooi vind. Leg uit waarom je voor dit ontwerp hebt gekozen en wat je er mooi en/of interessant aan vindt?

2
Kun je in het werk van Gerrit Rietveld terugzien dat hij streng gereformeerd is opgegroeid? Waarom wel/niet?

Het Rietveld Schröderhuis

Het huis te zien op afbeelding 2 is gebouwd en ontworpen op verzoek van Truus Schröder-Schräder. Zij was, toen ze de opdracht gaf, een jonge weduwe met 3 kinderen. Zij had Rietveld

leren kennen via haar man. Rietveld had al eerder een kamer voor haar ontworpen in het huis aan de Biltstraat waar zij met haar man had gewoond. Nadat hij was overleden wilde zij liever

kleiner en minder op stand gaan wonen. Samen met Rietveld zocht ze een stukje grond in Utrecht om een huis te gaan bouwen. Het huis is tot stand gekomen dankzij een hechte samenwerking tussen Truus en Gerrit. Hij bedacht het huis en paste dit aan haar wensen aan. Truus zei hierover: “Misschien kun je zeggen dat de binnenkant meer van ‘ons’ en de buitenkant meer van Rietveld was”.

3
Bekijk het huis op afbeelding 2. Wat is de voorkant? En waarom denk je dat? rechts of links?

4
Bekijk afbeelding 3. Hoe verhoudt het gebouw zich ten opzichte van de andere huizen? Denk aan: kleur/vorm/materiaal/enz.

Het Rietveld Schröderhuis

4

5
De muren van het huis lijken van beton, maar ze zijn het niet. Welk materiaal zou Rietveld voor de muren gebruikt hebben? En waarom zou hij hiervoor gekozen hebben? Welk effect bereikt hij hiermee?

6 ★
In de buitenkant van het huis gebruikt Rietveld een aantal kleurelementen. Met welk doel?

Praktijkopdracht

Maak foto's van je eigen huis. Van de façade, de buitenmuren en van de ramen. Als de foto's zijn ontwikkeld, maak je er een collage van. Deze foto's kun je gebruiken om duidelijk het verschil te zien tussen je eigen huis en het Rietveld Schröderhuis. Als de collage af is kun je hem hier opplakken of invoegen in je dossier of verslag.

De Stijl

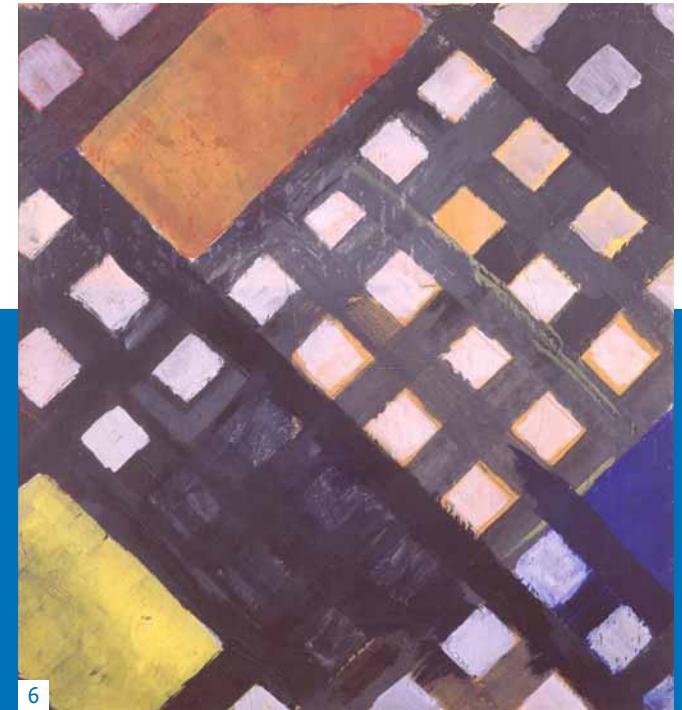
In het exterieur en het interieur van het Rietveld Schröderhuis zijn kenmerken van De Stijl te herkennen. De Stijl is de naam van een tijdschrift dat van 1917 tot 1931 werd uitgegeven. De kunstenaars die hier aan meewerkten hielden er dezelfde opvattingen over kunst en de samenleving op na. In 1917 richtte de beeldend kunstenaar Theo van

Doesburg samen met een aantal andere kunstenaars, waaronder Piet Mondriaan, het tijdschrift 'De Stijl' op. Zij nodigden verschillende kunstenaars (o.a. schilders, architecten en beeldhouwers) uit om mee te werken aan dit blad. In dit tijdschrift konden deze kunstenaars hun ideeën over kunst kwijt, en dan met name over abstracte kunst. Zij schreven in het tijdschrift

over De Stijl een gehele nieuwe kunststroming. Alle kunstenaars zouden in deze zelfde stijl moeten werken, zij zouden dan abstracte kunstwerken maken die vooral uitgingen van geometrische vormen.

Deze nieuwe stijl moest niet illustratief of vertellend zijn, zoals de vroegere kunst dat wel was. Deze kunst moest op zichzelf kunnen

staan en begrijpelijk zijn zonder betrekking te hebben op de concrete wereld. Het moest dus niet iets herkenbaars uitbeelden maar zou toch begrijpelijk moeten zijn. De Stijl is te herkennen aan het gebruik van rechte horizontale of verticale lijnen en de primaire kleuren rood, geel en blauw. Verder werden de niet-kleuren zwart, wit en grijs gebruikt. De kunstwer-

6

ken lijken vaak een bijna technisch geconstrueerd geheel.

9★

Wat zijn de meest karakteristieke opvattingen van het tijdschrift De Stijl? Noem drie kunstenaars die tevens in De Stijl werkten. Gebruik de tekst hierboven, Internet en de bibliotheek voor bronnen-onderzoek.

10

Bekijk afbeelding 6, dit is een schilderij van Theo van Doesburg, 'Contracompositie' genaamd. Welke overeenkomsten zie je tussen het schilderij en het Rietveld Schröderhuis?

De Stijl

In 1919 kwam Rietveld in contact met Theo van Doesburg (op aanraden van de architect Robert van 't Hoff). Vanaf dat moment was Rietveld een medewerker van het tijdschrift De Stijl, en maakte op deze manier deel uit van de internationale

avant-garde. Zijn vernieuwende ideeën werden in het tijdschrift gepubliceerd. Het Rietveld Schröderhuis wordt gezien als de verwezenlijking van de architectonische ideeën van De Stijl.

7

11 ★

Het Rietveld Schröderhuis wordt gezien als de verwezenlijking van de architectonische ideeën van De Stijl. Welke ideeën zouden dit zijn?

12 ★

Zowel in het interieur (afbeelding 7 en 9) als in het exterieur (afbeelding 2 en 3) van het huis worden deze ideeën toegepast. Op welke manier heeft Rietveld dat gedaan?

Truus Schröder-Schröder

8

Truus Schröder (te zien op afbeelding 8, zittend op de stoel) werd geboren op 23 augustus 1889 in Deventer, ze groeit op in een streng katholiek gezin, gaat naar een kostschool en moet leren voor apothekers-assistente. Dit laatste loopt op niets uit en haar ouders sturen haar naar het buitenland. Eerst woont zij bij een gezin in Londen en later volgt ze een aantal colleges aan de Technische Universiteit van Hannover. Als zij terugkeert, trouwt ze met de jonge advocaat Frits Schröder en zij gaan in

Utrecht aan de Biltstraat wonen. Hier ontmoet Truus Gerrit Rietveld tijdens reparatiewerkzaamheden aan de meubels. Zij raken aan de praat en al snel blijkt dat zij dezelfde opvattingen hebben over moderne kunst en architectuur.

Truus voelt zich helemaal niet op haar gemak in het huis aan de Biltstraat, ze vindt de plafonds te hoog en de meubels veel te groot. Alles in het huis vond ze te statig. Haar man stelt voor om Rietveld te

vragen één kamer in het huis te verbouwen zodat zij zich er thuis voelt.

“Rietveld wilde ook een paar van zijn zelf ontworpen meubeltjes in mijn kamer zetten, maar daar was ik nog niet aan toe. Je kunt zeggen dat ik toen ik Rietveld ontmoette (rond 1911) ongeveer op het niveau van Berlage stond.” Deze uitspraak van Truus geeft aan hoe vernieuwend de meubels en ideeën van Rietveld waren. Zelf was Truus al behoorlijk vooruitstrevend, maar toch kon ze de meubels van Rietveld nog niet waarderen.

13★

Welke aanpassingen zou Rietveld gemaakt kunnen hebben om de overheersende verticale ruimte indeling van de kamer (dat waar Truus zo'n bezwaar tegen maakte) terug te brengen tot een meer horizontale ruimte indeling?

Truus Schröder-Schröder

Een aantal jaar later in 1923 toen Frits Schröder was overleden wilde Truus met haar kinderen ergens anders gaan wonen. Toen gingen Truus en Gerrit samenwerken aan de realisering van het Rietveld Schröderhuis.

In haar nieuwe huis wilde Truus het liefst boven wonen, zo dicht mogelijk bij de lucht. Als kind al

droomde zij van een torenkamertje boven in een kasteel. Rietveld wilde het huis zoveel mogelijk aan haar wensen aanpassen en bracht dus zoveel mogelijk licht in het huis.

Dit deed hij door het huis te voorzien van veel ramen en een bovenlicht. Verder maakte hij de indeling van de woonruimte zo

dat deze via schuifwanden aangepast kon worden aan de wensen van dat moment. Wilde je aparte kamers dan schoof je de wanden dicht en ontstonden er twee slaapkamers en een woonkamer, en open was het geheel één grote ruimte. Eén kamertje in het huis kon niet bij de woonkamer betrokken worden, dat was de slaapkamer van Truus.

14

Op welke manier heeft Rietveld gespeeld met de indeling van de ramen? (afbeelding 7 en 9) Vergelijk de ramen met die van je eigen huis of met die van een standaard rijtjeshuis.

Truus Schröder-Schröder

Toen het huis af was en aan alle eisen voldeed ging Truus in het huis wonen met haar drie kinderen: twee dochters en een zoon. Truus heeft de rest van haar leven in het huis gewoond, de kinderen tot ze zelfstandig waren en op zichzelf gingen wonen.

De dochters sliepen samen op een kamer die overdag zithoek was. Te zien op de linkerbovenhoek op de foto (afbeelding 9).

De zoon had een eigen kamer, maar ook deze werd overdag bij de woonkamer getrokken (afb. 10).

Rietveld meende dat traditionele huizen tot een passieve levenshouding leidde. Wonen moest juist een bewuste daad zijn. Deze overtuiging ligt ten grondslag aan de inrichting van het huis. Welke handeling de bewoner ook moet verrichten; baden, slapen, koken,

er moet steeds iets voor gebeuren. De badkamer wordt gecreëerd door het openvouwen van een wand, de bedbank moet opge maakt worden en de tafel uitgekapt. Dit zijn een aantal voorbeelden van het actieve wonen.

Deze overtuiging van Rietveld over het actieve wonen wordt bij het bezoek aan het huis nog duidelijker!

10

15

Wat zou jij ervan vinden als je elke ochtend bij het opstaan je kamer moest ombouwen tot zithoek? Motiveer je antwoord.

11

Meubels

In 1917, zeven jaar voordat het Rietveldhuis werd gebouwd, opende Gerrit Rietveld zijn eigen meubelmakersatelier (afbeelding 11). Tot die tijd had Gerrit bij zijn vader het vak van meubelmaken beoefend. Vanaf de opening van zijn eigen werkplaats ging hij stoelen ontwerpen en uitvoeren zoals hij dat zelf wilde. Hij had heel andere ideeën dan zijn vader en dan veel van zijn tijdgenoten. Gerrit wilde meubels maken, die simpel waren en gemakkelijk te vervaardigen.

Gerrit Rietveld was in eerste instantie vooral een meubelmaker en geen architect. Zijn revolutionaire ideeën omtrent het ontwerpen van meubels, kwamen later ook tot uiting in zijn ontwerpen voor gebouwen.

Vanaf het moment dat hij gebouwen ging ontwerpen vond hij zichzelf meer architect dan meubelmaker.

16

Bij het maken van stoelen maakte Rietveld al gebruik van één van de basisideeën van De Stijl, terwijl hij toen nog niet lid was van de beweging. Welk idee wordt er bedoeld?

17

Leg een verband tussen het Rietveld Schröderhuis en de rood-blaauwe stoel (afbeelding 12).

Meubels

Tussen 1918-1925 ontwierp Gerrit zijn wereldberoemde rood-blauwe leunstoel. In eerste instantie was de stoel nog ongekleurd. Later toen Rietveld in contact kwam met De Stijl, kreeg de stoel zijn beroemde kleuren. Een foto van de stoel is te zien op afbeelding 12. Misschien wel het meest gehoorde commentaar op deze stoel was: “daar kan je toch niet op zitten”.

Maar Rietveld had geen problemen met dit commentaar, een van zijn beroemdste uitspraken is: “zitten is een werkwoord”. Dit idee komt later bij de bouw van het huis ook naar voren, maar dan in de vorm van actief wonen.

18

Vergelijk deze stoel (afbeelding 12) met een zitstoel uit een hedendaagse huiskamer.

Welke stoel zit lekkerder denk je? Waarom?

Wat is het verschil?

19

Wat valt op aan deze stoel met betrekking tot kleur en vorm?

20

Zoek in de bibliotheek of in je lesboek een afbeelding van een schilderij van Piet Mondriaan en breng dit in verband met de rood-blauwe stoel van Gerrit Rietveld.

Meubels

Deze iets minder bekende Zigzag stoel te zien op afbeelding 13 is ook door Rietveld gemaakt rond het jaar 1932. Het lijkt een simpel ontwerp.

13

21

Wat is er zo bijzonder aan het ontwerp?

22

Vergelijk de twee stoelen (de rood-blauwe en Zigzag stoel) met elkaar, geef een aantal verschillen aan met betrekking tot de vorm, de kleur en de constructie.

23

Voldoet de Zigzag stoel aan de ideeën van De Stijl? Leg uit.

Muziek

Luister op het Internet (www.toazted.com) naar het interview met Jack en Meg White van de band The White Stripes. De eerste paar minuten gaan over hun bezoek aan het Rietveld Schröderhuis en over De Stijl beweging.

In de vormgeving van hun album 'De Stijl' gebruiken The White Stripes elementen van De Stijl. De band heeft het album zelfs opgedragen aan Gerrit Rietveld.

24

Waarom zou een Amerikaanse band een album opdragen aan een Nederlandse architect?

25

Welke elementen in de vormgeving van het album, de videoclip en het uiterlijk van de bandleden doen denken aan De Stijl?

26

Niet alleen in de vormgeving maar ook in de muziek van The White Stripes wordt invulling gegeven aan ideeën van De Stijl, op welke manier doen zij dit? Denk aan bluesmuziek, aan eenvoud en abstraheering. Kijk ook eens op www.afgrond.org en zoek naar een artikel over The White Stripes. Ook kun je een encyclopedie gebruiken om meer uitleg te krijgen over bijvoorbeeld bluesmuziek.

Praktijkopdracht

Bedenk en ontwerp je eigen Stijl huis. Dit huis moet voldoen aan de architectonische ideeën van De Stijl beweging. Denk vooral aan kleur en vorm, maar ook aan de technische aspecten zoals dragende muren en balken. Tevens moet het huis voldoen aan je eigen idealen van een perfect huis.

Nadat je het huis hebt ontworpen, kun je het in overleg met je docent ook uitvoeren in bijvoorbeeld de vorm van een maquette.

Bronnen

Carel Blotkamp, *De beginjaren van De Stijl, 1917-1922*, Utrecht, 1982

Carel Blotkamp en Bertus Mulder, *Rietveld Schröderhuis*, Utrecht, 1984

Marijke Küper, *Rietveld als Meubelmaker 1900-1924*, Utrecht, 1983

Bertus Mulder, *Gerrit Thomas Rietveld: schets van zijn leven, denken en werken*, Nijmegen, 1994

Corrie Nagtegaal, *Tr. Schröder – Schröder, bewoonster van het Rietveld Schröderhuis*, Utrecht, 1987

Ida van Zijl, *Rietveld in Utrecht*, Utrecht, 2001

www.centraalmuseum.nl/collectie

Fotoverantwoording

Afbeelding 1

Foto Gerrit Thomas Rietveld (1888-1964)

Foto: Rietveld- Schröderarchief, Centraal Museum, Utrecht

© 2005 c/o Beeldrecht Amsterdam

Afbeelding 2

Rietveld Schröderhuis. Ontworpen door Rietveld, Gerrit Thomas, 1924

Foto: Rietveld- Schröderarchief, Centraal Museum, Utrecht

© 2005 c/o Beeldrecht Amsterdam

Afbeelding 3

Rietveld Schröderhuis. Ontworpen door Rietveld, Gerrit Thomas, 1924

Foto: Rietveld- Schröderarchief, Centraal Museum, Utrecht.

© 2005 c/o Beeldrecht Amsterdam

Afbeelding 4

Rietveld Schröderhuis. Ontworpen door Rietveld, Gerrit Thomas, 1924

Foto: Rietveld- Schröderarchief, Centraal Museum, Utrecht.

Fotograaf: Jannus Linders © 2005 c/o Beeldrecht Amsterdam

Afbeelding 5

Uitzicht vanuit het Rietveld Schröderhuis. ca. 1925

Foto: Rietveld- Schröderarchief, Centraal Museum, Utrecht

© 2005 c/o Beeldrecht Amsterdam

Afbeelding 6

Doesburg, Theo van (1883-1931), *Contracompositie*, 1924 of 1925

Collectie: Centraal Museum, Utrecht, inv.nr. 13207

© 2005 c/o Beeldrecht Amsterdam

Afbeelding 7

1ste etage Rietveld Schröderhuis. Ontworpen door Rietveld, Gerrit, Thomas, 1924

Foto: Rietveld- Schröderarchief, Centraal Museum, Utrecht

© 2005 c/o Beeldrecht Amsterdam

Afbeelding 8

Truus Schröder (zittend) met zus An, twee kinderen en hond. ca. 1920

Foto: Rietveld- Schröderarchief, Centraal Museum, Utrecht

© 2005 c/o Beeldrecht Amsterdam

Afbeelding 9

1ste etage Rietveld Schröderhuis, ontworpen door Rietveld, Gerrit Thomas, 1924

Foto: Rietveld- Schröderarchief, Centraal Museum, Utrecht

© 2005 c/o Beeldrecht Amsterdam

Afbeelding 10

1ste etage Rietveld Schröderhuis, ontworpen door Rietveld, Gerrit Thomas, 1924

Foto: Rietveld- Schröderarchief, Centraal Museum, Utrecht

Fotograaf: Jannus Linders © 2005 c/o Beeldrecht Amsterdam

Afbeelding 11

Gerrit Thomas Rietveld zittend voor zijn Meubelmakersatelier. ca. 1917

Foto: Rietveld- Schröderarchief, Centraal Museum, Utrecht

© 2005 c/o Beeldrecht Amsterdam

Afbeelding 12

Rietveld, Gerrit Thomas, *Rood-blauwe leunstoel*, 1918 – 1925

Collectie: Centraal Museum, Utrecht, inv.nr. 26101

© 2005 c/o Beeldrecht Amsterdam

Afbeelding 13

Rietveld, Gerrit Thomas, *Zigzag stoel* 1932

Collectie: Centraal Museum, Utrecht, inv.nr. 26102

© 2005 c/o Beeldrecht Amsterdam

Colofon

Deze kijkwijzer is gemaakt voor bovenbouw leerlingen van HAVO en VWO van het voortgezet onderwijs en hoort bij het Rietveld Schröderhuis.

Tekst:

Nienke Deelstra
Educatie, Centraal Museum, Utrecht

Eindredactie: Eveline Reeskamp

Vormgeving:

Van Rosmalen & Schenk, Amsterdam

Fotoverantwoording:

Foto's & Copyright Centraal Museum,
Utrecht

© 2005, c/o Beeldrecht, Amsterdam

Centraal Museum

Nicolaaskerkhof 10
Postbus 2106, 3500 GC Utrecht
tel. +31 30 236 236 2
fax +31 30 233 200 6
www.centraalmuseum.nl
info@centraalmuseum.nl

Open: di t/m zo 11.00 - 17.00 uur

Gesloten: 25 december, 1 januari en 30 april

Rietveld Schröderhuis (1924)

Bezichtiging uitsluitend mogelijk met rondleiding.

Rondleidingen starten vanaf Erasmuslaan 5 (in combinatie met Erasmuslaan 9). Maximaal 10 personen.

Open: do t/m zo 11.00 - 17.00 uur

Gesloten: 25 december, 1 januari en 30 april

Route: buslijn 4 vanaf centraal station